

УДОСКОНАЛЕННЯ ГОТІВКОВО-ГРОШОВОГО ОБІГУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Горох О.В., канд. екон. наук, доц.
Коньшина І.Р., здобувач РВО бакалавр
Державний біотехнологічний університет
м. Харків, Україна, GorohSasha82@gmail.com

Анотація: Установлено, що основними проблемами безготівкового обігу в Україні є проблеми заміни або вилучення з нього деяких грошових знаків та переходу до делегованої моделі його організації. Проаналізовано причини, що зумовлюють заміну або виведення з обігу готівкових грошей.

Ключові слова: грошові знаки, гривня, номінал, банкотно-монетний ряд, грошовий обіг

Основними проблемами безготівкового обігу в Україні є проблеми заміни або вилучення з нього деяких грошових знаків та переходу до нової (делегованої) моделі його організації. У вирішенні цих проблем ключова роль належить Національному банку України.

Заміна або вилучення грошових знаків з обігу проводиться з різних причин. Наприклад, якщо девальвація національної грошової одиниці дуже сильна (на порядок і більше), то в таких випадках має проводитися т. зв. нуліфікація – ліквідація старих знецінених грошових знаків і випуск нових. Її, наприклад, проводили у Великій Британії у 1695 р. Тоді вилучено всі старі монети, що значно втратили свою первісну вартість, та замінено новими, повноцінними. Також успішною грошовою реформою стала заміна в 1996 р. українського купоно-карбованця повноцінною грошовою одиницею – гривнею [1].

Девальвація національної грошової одиниці зазвичай супроводжується зміною масштабу цін (ваги металу, зокрема золота, що відповідає одній грошовій одиниці) й відповідно зростанням кількості банкнот і монет в обігу. В цій ситуації виникає необхідність у деномінації грошової одиниці – укрупненні її в певному співвідношенні. Цей захід бажано проводити після суттєвого зниження інфляції, тому що через нетривалий час знову виникне необхідність у ній із заміною всіх банкнот і монет в обігу, а це достатньо дорогий захід. З огляду на це, українську національну грошову одиницю гривню, хоч вона і знецінилася від часу запровадження в 1996 р. до кінця 2021 р. у 15,5 (27,2: 1,76) рази, зараз недоцільно деномінувати. Але якщо гривню «прив'язати» у пропорції 1:1, чи 1:30 до євро, як, наприклад, естонську крону у 1990-х рр. «прив'язали» до німецької марки в пропорції 1:8 (що мало дуже позитивний вплив на інвестиційний клімат у країні), то така деномінація була б виправданою, бо це спонукало б правлячі кола добиватися зростання ВВП не за рахунок його дефлятора, а на основі зростання реального сектора економіки [2].

Загалом випуск монет значно економніший від випуску банкнот, тому що монети «живуть» у середньому 20–25 років, а банкноти від 1 (номіналом 1 грн) до 8 років (номіналом 500 грн) [1]. Однак практика заміни купюр до 10 грн на монети неоднозначно сприймається в українському суспільстві. На це вказує

зокрема те, що покупці в магазинах досить нетерпляче реагують на здачу монетами (навіть з удосконаленим дизайном), а не банкнотами.

У багатьох країнах заміна грошових знаків проводиться й через їх недостатню захищеність від підробки. Так, у США у 1996 р. замінено 100-доларову купюру. Вона одержала вдосконалений захист, який включав новий портрет Б. Франкліна та водяний знак з його зображенням, що змінює колір та має найтонші фонові лінії. Крім того, серійний номер купюри був збільшений на одну букву. Українська гривня в цьому плані не має серйозних проблем, тому що Банкнотно-монетний двір, що виробляє українські гроші, – дуже сучасне підприємство, яке забезпечує високу якість друкування банкнот і карбування монет.

Значна частина гривневих купюр замінюється через їх фізичний знос. НБУ щорічно вилучає з обігу близько 640 млн шт. банкнот усіх номіналів. Переважну більшість із них (понад 80 %) складають банкноти низьких номіналів – до 20 грн. Українські фінансисти для обслуговування великого бізнесу пропонують окрім банкнот номіналом 1000 грн ввести в обіг ще й купюри номіналом 2000 та 5000 грн. Однак, на нашу думку, це може ускладнити розмінність грошей великих номіналів і загалом готівкового обігу, а також спонукає шахраїв до підробки купюр великого номіналу. Тому краще поступово переходити на електронні гроші.

З кожним роком в Україні все більше розширюється перелік фінансових операцій, які здійснюються дистанційно, а рівень готівки в економіці скорочується, що, власне, передбачено Стратегією розвитку фінансового сектору України до 2025 р. [3, с. 17–18].

У сучасний період у багатьох країнах, зокрема і в Україні, необхідним вважається перехід від частково контрольованої моделі організації готівкового обігу на делеговану модель. Суть цієї моделі полягає в тому, що центральний банк передає (на умовах аутсорсингу) частину функцій, які він нині виконує в регіонах, іншим учасникам ринку – банкам та компаніям Cash-in-Transit (CIT-компаніям). В Україні вона з 2015 року також доволі успішно реалізується [3].

Реалізація цієї концепції сприятиме не тільки зниженню витрат на готівковий обіг, а й розвитку конкурентного ринку послуг з інкасації.

Список літератури

1. Захарченко В.І. Основні напрями вдосконалення готівкового обігу в Україні (з урахуванням зарубіжного досвіду). *Економіка. Фінанси. Право*. 2022. № 4. С. 13–17.
2. Грошові реформи. Економічна енциклопедія: у 3 т / С.В. Мочерний та ін. Київ: Вид. центр «Академія», 2000. Т. 1. URL: <http://www.ukr.vipreshebnik.ru/entsiklopediya/49-g/740-groshovi-reformi.html>
3. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року / Міністерство фінансів України, опубліковано 16 січня 2020 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Strategija_financovogo_sectoru_ua.pdf